

7.2.6 Diğer bilgiler

7.2.6.1 Altmaddede sözcüğün yinellenmesi

(75) **abstre** s. Fr. *abstrait* Soyut, somut karşıtı,
mücerret. ~ **sayı** → soyut sayı.

Okul Sözlüğünde ise (~) imi yerine sözcüğün yinlendiği görülmektedir (bkz. (76)). İngilizce için hazırlanmış sözlüklerin pek çoğunda benzer bir uygulama yer almaktadır (bkz.(77)):

(76) **acayip** ... ~ **ine gitmek** / ~**ine gitmek**
acayip ... **acayibine gitmek**

(77) **advice** /ədˈvɪs/ *noun* (no plural)
words that you say to help somebody decide
what to do: *He will give you advice about
where to go.*
take somebody's advice do what somebody
says you should do: *I took the doctor's advice
and stayed in bed.*
❗ Be careful! You cannot say 'an advice'.
You can say 'some advice' or 'a piece of
advice': *I need some advice.* ❖ Let me give
you a piece of advice.

COBUILD 1990

7.2.6.2 Tanımda kullanılan sözcüğe değinme

(78) **alınan** s. Aşırı duygulu, çabuk gücenen, kırılan⁶.
KIRILMAK sözlükbirimi:
[...] 6. (e) Birine karşı kırgın duruma gelmek,
gücenmek, incinmek 7. Kırıklık duymak: "*Bana
ne oluyor bu gün? Donuyorum, her tarafım
kırılıyor.*" S.F. Abasıyanık [...]

(79) **BREAK** sözlükbirimi:
[...] 3 stop working: damage a machine so that it
stops working: The TV is broken. | You've
broken my watch. [...]

7.2.6.3 Örnek tümcenin verilışı

ek bilgi 21

Sözlüklerde bütünceye dayalı (otantik) örnek – uydurulmuş örnek karşıtlığı

- *Türkçe Sözlük*'lerde (1979 ve 1988) örnek tümceler yazınsal ürünlerden alınmıştır.
- *Longman* sözlüğünde ise, 75,000'den fazla örnek, *Longman Citation Corpus*'taki otantik örneklerden alınmıştır. Bunların çoğu Amerikan ve İngiliz gazetelerinden yapılan taramalara aittir.
- *Langenscheits* sözlüğünde ise sadece bütünceden alınan örnekler kullanılmamıştır. Örneklerin değişik işlevleri yerine getirdiği düşünülerek kimi zaman otantik örnekler kullanılmıştır.

Kirkpatrick (1985), bütüncenin kullanmasının kimi sakıncaları olduğunu, yazarların yazınsal anlatımları nedeniyle ikinci dil konuşucusu için sorunlu örnekler ortaya çıkabildiğini ileri sürmüştür. Diğer yandan da sözlüğü hazırlayanların ürettiği tümcelerin doğallıktan uzak, hatta kimi zaman anadili konuşucuları için o dilin ürünü bile olamayacak kullanımlar olabileceği tehlikesini de dile getirmiştir.

örnek tümcelerinin işlevleri

- sözcüğün bağlamını göstermek*: madde başının tipik olarak kullanıldığı durum türleri (bkz.(80))
- sözcüğün dilbilgisel görünümünü göstermek*: madde başının tümcecik ya da tümceler içinde diğer öğelerle birlikte görünümü (bkz.(81))
- eşdizimliliği göstermek*: madde başı ile çoğu kez birlikte kullanılan belirgin sözcükler (bkz.(82)) (Longman 1987)

(80) PELT *They pelted the speaker with rotten tomatoes*

(81) GUESS *"I don't know the answer." "Well just guess!" | Can you guess (at) the price? [+ (that)] I guessed I'd find you in here ! [+wh-] You'll never guess how much/what it cost. [+obj+to-v] I'd guess it to be about £300.*

(82) HERD *a herd of cattle / elephants*

araştırma 18

Aşağıda verilen sözcüklere ve tanımlarına örnek olarak verilen tümceleri inceleyiniz. Hangi örneğin tanımı daha iyi desteklediğini nedenleriyle açıklayınız.

- PATLAMAK** (nesnelere için) İç basıncın etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmak, infilak etmek.
① Dün alışveriş merkezinin ortasında bomba patlamış, çok insan ölmüş.
② "Fukaranın hem sağ bileği çıkmış, hem bavulu patlamıştı" R.N. Güntekin
- SANMAK** Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek.
① Arkadaşının geldiğini sanıyormuş, oysa gelen giden yokmuş
② "Sahiden hasta sanıyorlar, tebdilihava tavsiye ediyorlardı." S.F. Absıyanık
- SÜRÜ** Evcil hayvanlar topluluğu, birlikte yaşayan hayvanlar topluluğu
① koyun sürüsü, inek sürüsü
② Sürüye kurt saldırmış.

örneklerde araç kullanımı

- Örnek tümcelerinin anlamını bütünüyle netleştirmek (bkz.(83))
- Belirli bir anlatımın kullanılacağı durumu göstermek (bkz.(84))
- Bir örneğin atılabilir ve içerilebilir parçasını göstermek (bkz.(85)) (Longman 1987)

(83) RAM *The terrorist attack rammed home the need for tighter security. (=forced people to recognize this need)*

(84) SUPPOSE (in polite requests) *I don't suppose you could give me a lift to the station, could you?*

(85) PASS *He passed (the ball) back to the goalkeeper*

7.2.6.4 Yanıltıcı ifadeler

(86) **dramatik** s. Fr. *dramatique* 1. Sahne oyununa özgü olan. 2. mec. Coşku veren, duyguları kamçılayan. 3. mec. Acıklı. “Kraliçeden önce mi, sonra mı, pek iyi hatırlayamıyorum, ... hülümet üyelerinden çoğu da dramatik birtakım şartlar içinde İngiltere yolunu boylamışlardı.” –Y.K. Karaosmanoğlu.

Türkçe Sözlük 1988

A **dramatic** change happens suddenly and is very noticeable. EG *I expect to see dramatic improvements.*

COBUILD 1990.

(87) **sem·pa·tik** /sempa'tic/ s. Fr. **sempatiği, sempatikten** 1. Sıcak kanlı, cana yakın, sevimli. *Sempatik bir çocuk, herkese yarı davranıyor.* 2. Çok hoş, hoşça giden. “Geçen gün girdiğim dükkân da böyle sempatik bir yerdı.” -B. Felek.

★ Dikkat: Türkçe **sempatik** sözcüğünde, İngilizce **sympathetic** sözcüğünün **understanding** anlamı yoktur.

Türkçe	Arapçada anlamı
çarşaf	masa örtüsü
eşya	şey'in çoğulu
eyvallah	ve allah
fakat	yalnız
hala	annenin kız kardeşi
hatta	--e kadar
inşallah	mutlaka (kesinlik)
manyak	kahpe
mecnun	akılsız
misafir	yolcu
muhteşem	utanmak
sokak	cadde
şarap	alkollü içecekler/ şurup
tuz	bir sövğü sözcüğü

Türkçe	İngilizcede anlamı
artist	sanatçı
divan	sedir
kot	palto, ceket
sofa	kanepa
mekanik	makina eğitimi almış kişi
ekonomik	ucuz (ekonomical)
magazin	dergi

Türkçe	Çince anlamı
piyaz	soğan
soğan	sarımsak

Türkçe	Nepalce	Nepalce anlamı
adalet	adalat	mahkeme
ama	ama	anne
amir	amir	zengin
artist	artist	ressam
balık	balık	çocuk
ceket	jacket	palto
defter	daftar	iş yeri
din	din	gün
dil	dil	ruh
fakir	fakir	dilenci
garip	garib	fakir
hava	hava	rüzgar
kan	kan	kulak
kira	kira	böcek
kot	kot	ceket
nehir	nahar	su kanalı
petrol	petrol	benzin
pul	pul	köprü
şayet	şaed	belki
tabela	tabela	tarla

7.2.6.5 Göndermeler / resim ve çizim kullanımı

göndermeler

→, , bk. bak. bkz.

- daha sık kullanım
- ölçünlü kullanım
- eşanlamlı sözcük
- karşıtanlamlı sözcük
- kısaltmadan sözcüğün kendisi
- resim ya da çizim

resim ve çizim kullanımı

- Bir sözcüğün birden çok anlamı olduğu durumlarda bu anlamlar ile ilgili resimler verilmektedir. Örnek: NAIL sözcüğü için ‘tırnak’ ve ‘çivi’ anlamları.
- Son zamanlarda küçük resimler yerine çeşitli kavram alanlarını yansıtan tam sayfa resimler kullanılmaya başlanmıştır.
- Küçük resim uygulamasında kavramla ilgili diğer sözcükler de gösterilmektedir. Örnek: TAVA madde başında tavanın sapının da gösterilmesi.
- Daha çok adlarla ilgili olarak resim kullanılmaktadır.
- Resmin, verilen birden fazla tanımdan hangisine ait olduğu gösterilmektedir.

7.3 Biçimsel özellikler

- Yazı karakteri ve boyutu, Times New Roman, 10 punto. Kimi sözlüklerde (Oxford) madde başı farklı karakterde farklı boyutta (Arial, 12 punto) yazılmıştır.
- Madde başı, farklı anlamları gösteren sayılar, alt madde başlıkları, deyim başlıkları, eylem çekimine ya da çoğul durumuna ilişkin ek bilgiler **koyu**.
- Ulam, kullanım notları, köken, örnek tümceler *yatık*
- Alt alta dizilişte maddenin ilk satırı genellikle biraz dışta olacak biçimde düzenlenir. Ancak bunun tersi örnekler de bulunmaktadır:

(88)

abacı *a*. Abadan giyecek şeyler yapan ya da satan kimse. § ~ **kebeci**, **sen neci**? Herkesi anladık ama sana ne oluyor, sen necisin?

Türkçe Sözlük 1979

(89)

gömlek, **-ği** is. 1. Vücudun üst kısmına giyilen ince, kollu ve yakalı giysi: “Mintanımı çıkarmış, kolalı gömleğine kravatını bağlıyordu.” [...]

Okul Sözlüğü

Maddebaşı için bir örnek şöyle verilebilir:

(90)

a /ə/, /əɪ/ *article*.

1. one or any: *Would you like a drink?* | *A dog has four legs* | *He's a teacher*.
2. each, or for each: *She phones her mother three times a week* | *This wine costs £4 a bottle*.

Oxford 1997

°**a** /ə; strong əɪ/

1. one; any: *I gave him a pencil*. *A bird has two legs*.
2. for each; in each: *The sweets costs 10 cents a bag*. *Three times a year*.

Logman Pocket 1987

(91)

mad-de ba-şı (I) /madɛba'ʃɪ/ *ulam (dilbilgisel nitelik)*

ekli durumlar kullanım özelliği

1. Birinci anlamın tanımı². ⊕ Eşanlam=sözcük [KULLANIMI AZ] 2. İkinci anlamın tanımı. → gönderme

alt madde ulam (dilbilgisel nitelik) ekli durumlar kullanım özelliği

1. Birinci anlamın tanımı. *Örnek tümce* (=örnek tümce içindeki açıklama) 2. İkinci anlamın tanımı.

⊕ karşıtanlam=sözcük

deyim ya da terim 1. Birinci anlamın tanımı. *Örnek tümce*. 2. İkinci anlamın tanımı.

⊕ DİKKAT! Kullanım uyarısı ya da yanıltıcı ifadeler